

УДК 657.15

Яровий К.О.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри «Облік і аудит»
Донбаського державного педагогічного університету

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ І ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ БЮДЖЕТНИХ АСИГНУВАНЬ

Відповідно до законодавства діяльність бюджетних установ здійснюється за рахунок коштів, що надходять з бюджету, і додаткових доходів, отримання яких дозволене чинним законодавством України. Дотримання принципів бюджетного фінансування сприяє зміцненню фінансово-бюджетної дисципліни бюджетними установами, а також ефективності використання бюджетних коштів.

Ключові слова: кошторис доходів і видатків, бюджетне асигнування, бюджетні кошти, Державне казначейство, розпорядник, установа, реєстраційні рахунки, зобов'язання.

Яровой К.А. ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И ПОРЯДОК ПОЛУЧЕНИЯ БЮДЖЕТНЫХ АССИГНОВАНИЙ

В соответствии с законодательством деятельность бюджетных учреждений осуществляется за счет средств, которые поступают из бюджета, и дополнительных доходов, получение которых разрешено действующим законодательством Украины. Соблюдение принципов бюджетного финансирования способствует укреплению финансово-бюджетной дисциплины бюджетными учреждениями, а также эффективности использования бюджетных средств.

Ключевые слова: смета доходов и расходов, бюджетное ассигнование, бюджетные средства, Государственное казначейство, распорядитель, учреждение, регистрационные счета, обязательства.

Yarokoy K.A. BASIC PRINCIPLES AND ORDER OF RECEIPT OF BUDGETARY ASSIGNATIONS

In accordance with a legislation activity of budgetary establishments is carried out due to facilities, which act from a budget, and additional profits the receipt of which is settled the current legislation of Ukraine. The observance of principles of the budgetary financing is instrumental in strengthening financially of budgetary discipline budgetary establishments, and also to efficiency of the use of budgetary facilities.

Keywords: estimate of profits and charges, budgetary assignment, budgetary facilities, State treasury, manager, establishment, registration accounts, obligations.

Постановка проблеми. План використання бюджетних коштів – це розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі, у розрізі видатків бюджету, структура яких відповідає повній економічній класифікації видатків та класифікації кредитування бюджету. Розрахунки, які обґрунтовують показники видатків бюджету або надання кредиту кошторису, є невід'ємною частиною кошторису. Установам можуть виділятися бюджетні кошти тільки за наявності затверджених кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціально фонду. Установи мають право брати бюджетні зобов'язання, витратити бюджетні кошти на цілі та в межах, установлених затвердженими кошторисами, планами асигнувань загального фонду бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку бюджетних установ сприяли роботи українських і зарубіжних науковців: П.Й. Атамаса, А.М. Белова, Ф.Ф. Бутинець, Т.П. Вахненко, Р.Т. Джоги, В. Матвеева, О.В. Дишканта, Т.М. Сторожук, А.М. Кузьмінського, С.О. Нефедова, Ж. Семенченко, С.В. Свірко, І. Хмелевського, І.Т. Соборнікова, І.Т. Ткаченко, О. Шуляка, І.Д. Фаріона, А. Комаренко, Д. Крупко, С. Замазій, Р. Бойко, Л. Лученко, С. Кирилов, І.И. Сахарцева та інших.

Постановка завдання. Бюджетні установи здійснюють свою діяльність за рахунок коштів відповідного бюджету. Асигнування на проведення видатків бюджетні установи отримують із певного бюджету залежно від відомчої підпорядкованості, територіального розташування, функції, яку виконує дана установа, та доцільності внесення видатків у відповідний бюджет.

Вклад основного матеріалу дослідження. Бюджет – це баланс грошових доходів (надходжень) і

витрат, який складається для держави, місцевих органів управління, суб'єктів господарювання, сімей або окремих громадян на певний термін. З метою створення єдиної інформаційної системи зведення державних доходів та видатків на всіх рівнях влади, забезпечення загальнодержавної та міжнародної порівнянності бюджетних даних. Терміни, які використовуються у даній темі, відповідно до Бюджетного кодексу України, мають таке визначення [2]:

- бюджетна установа – це орган, установа чи організація, визначені Конституцією України, а також установа чи організація, утворені в установленому порядку органами державної влади або органами місцевого самоврядування, що повністю утримуються за рахунок державного бюджету або місцевих бюджетів і є неприбутковими. Отже, виходячи із вищезазначеного, до бюджетних установ відносяться: Верховна Рада; Адміністрація Президента; міністерства і відомства; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування (районні, районні у містах, міські, селищні, сільські ради); державні підприємства, установи і організації, що фінансуються виключно з бюджетів усіх рівнів.

- бюджетне асигнування – це повноваження розпоряднику бюджетних коштів на взяття бюджетного зобов'язання і здійснення платежів на конкретну мету в процесі виконання бюджету, яке надане відповідно до бюджетних призначень. Бюджетні асигнування в економічній науці визначаються переважно як кошти, виділені розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання, кредитування та здійснення платежів із конкретною метою у процесі виконання бюджету;

- бюджетне зобов'язання – це визначена законом дія, що передбачає здійснення розпорядниками бюджетних коштів, у межах бюджетного асигнуван-

ня, платежів для реалізації власних функцій та поставлених завдань, пов'язаних із функціонуванням бюджетних установ, може здійснюватися тільки за наявності відповідного бюджетного призначення, яке, у свою чергу, встановлюється законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет. За наявності простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), стипендій, а також за спожиті комунальні послуги й енергоносії розпорядники бюджетних коштів у межах бюджетних асигнувань за загальним фондом не беруть бюджетні зобов'язання. Будь-яке розміщення замовлення, укладання договору, придбання товару, послуга чи інші ідентичні операції протягом бюджетного року, згідно з якими необхідно буде здійснити платежі з бюджету протягом цього ж бюджетного року або в майбутньому відповідно до бюджетних асигнувань;

- бюджетне призначення – це повноваження головного розпорядника бюджетних коштів, надане цим Кодексом, законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), яке має кількісні, часові і цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування. Такі призначення окреслюють обсяг повноважень головного розпорядника бюджетних коштів, наданих йому відповідно до законодавства. Будь-які бюджетні зобов'язання і платежі з бюджету можна здійснювати лише за наявності відповідного бюджетного призначення. Бюджетне призначення має бути виражене у грошовій формі на відповідний бюджетний період (як правило, на один календарний рік) та затверджене чинним законодавством (Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет чи рішенням про місцевий бюджет). Усі бюджетні призначення втрачають чинність після закінчення бюджетного періоду, за винятком тих випадків, коли окремим законом передбачені багаторічні бюджетні призначення.

Основною ознакою віднесення установ до бюджетних є надання їм асигнувань з державного або місцевих бюджетів для забезпечення діяльності протягом року і здійснення видатків, які передбачаються в кошторисах доходів і видатків.

Характеристика видатків з місцевого та державного бюджетів класифікується за видами [6]:

- видатки на забезпечення конституційного ладу держави, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші передбачені Бюджетним кодексом України видатки, які не можуть бути передані на виконання органам місцевого самоврядування. Джерело здійснення видатків – це Державний бюджет України, а відповідальність за здійснення видатків – це органи державної влади;

- видатки, які визначаються функціями держави та можуть бути передані до виконання для забезпечення найефективнішого їхнього виконання. Джерело здійснення видатків – це місцеві бюджети, зокрема трансферти з Державного бюджету;

- видатки на реалізацію прав та обов'язків органів місцевого самоврядування, які мають місцевий характер та визначені законами України.

Своєю чергою, фінансування бюджетних установ з місцевих бюджетів здійснюється з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв види видатків поділяють на такі групи [6]:

- видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання соціальних послуг, гарантованих державою і які розташовані найближче до споживача;

- видатки на фінансування установ та заходів, які забезпечують надання основних соціальних послуг, гарантованих державою для всіх громадян України;

- видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують гарантовані державою соціальні послуги для окремих категорій громадян, або фінансування програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України.

Надання асигнувань бюджетним установам відбувається з дотриманням таких принципів.

По-перше, асигнування бюджетних установ є кошторисним і має плановий характер. Кошторис доходів і видатків на бюджетний рік – основний плановий документ установи. Кошти виділяються установі в міру виконання нею планових обсягів робіт з урахуванням раніше відпущених коштів. У разі невиконання установою плану по основних показниках діяльності обсяг коштів зменшується. Не допускаються видатки, не передбачені кошторисом, і перевищення видатків за кошторисом. Кошторис складається відповідно до постанов Уряду та інших нормативних актів, які регламентують умови і порядок асигнування за кошторисом.

По-друге, важливим принципом бюджетного асигнування є обґрунтованість кошторису доходів і видатків за видами і напрямками бюджетних асигнувань, а також економічна доцільність і раціональність використання виділених коштів. Здійснення цього принципу забезпечується шляхом бюджетного нормування, розробки обґрунтованих норм видатків та їх суворого дотримання у фінансовій діяльності кожної установи. За допомогою бюджетного нормування досягається однаковий рівень задоволення потреб у фінансових ресурсах масових однотипних установ, обґрунтовується необхідна потреба у коштах і розширюються можливості контролю за доцільністю витрачання виділених асигнувань.

По-третє, безповоротність надання коштів. Цей принцип означає, що кошти, отримані бюджетною установою, не повертаються до джерела їх надання (державного чи місцевого бюджету). Тобто впродовж бюджетного року кошти використовуються на проведення фінансово-господарської діяльності установи для виконання нею своїх функцій та досягнення цілей, а залишки бюджетних асигнувань на кінець звітного року залишаються у її розпорядженні.

По-четверте, суттєвою особливістю асигнування за кошторисом є його цільовий характер. Цільове призначення видатків забезпечується за допомогою бюджетної класифікації, яка групує всі асигнування бюджетних установ у встановленому порядку спрямувань окремих видатків.

Поняття «бюджетне асигнування» тісно пов'язане з поняттям «розпорядник бюджетних коштів». Бюджетні асигнування надаються розпорядникам бюджетних коштів для виконання програм і заходів, які здійснюються за рахунок коштів бюджету.

Залежно від обсягу прав та обов'язків розрізняють головних розпорядників бюджетних коштів і розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня. Статус розпорядників бюджетних коштів визначений у новому Бюджетному кодексі України, відповідно до якого головними розпорядниками бюджетних коштів можуть бути лише:

- за бюджетними призначеннями, які передбачені Законом про Державний бюджет України, – органи в особі їх керівників, уповноважені відповідно Верховною Радою, Президентом, Кабінетом Міністрів України забезпечувати їх діяльність, а також мініс-

терства, інші центральні органи виконавчої влади, Конституційний суд України, Верховний суд України та інші спеціалізовані суди, установи та організації, визначені Конституцією України, або установи, що входять до складу Кабінету Міністрів, в особі їх керівників;

- за бюджетними призначеннями, які передбачені іншими місцевими бюджетами, – керівники місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад та їх секретаріатів, керівники головних управлінь, управлінь і відділів та інших самостійних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад. Головні розпорядники коштів Державного бюджету України затверджуються Законом про Державний бюджет України шляхом устанавлення їм бюджетних призначень.

Головні розпорядники коштів по місцевих бюджетах визначаються рішенням про місцевий бюджет.

Головний розпорядник бюджетних коштів виконує такі функції:

- розробляє план своєї діяльності відповідно до завдань і функцій, визначених нормативно-правовими актами для досягнення конкретних результатів за рахунок бюджетних коштів;

- розробляє відповідно до плану діяльності проєкт кошторису і бюджетні запити і подає їх до Міністерства фінансів України або до місцевого фінансового органу;

- отримує бюджетні призначення шляхом затвердження їх в Законі про Державний бюджет України або в рішенні про місцевий бюджет, доводить в устанавленому порядку до відома розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня інформацію про обсяги асигнувань, забезпечує управління бюджетними асигнуваннями;

- затверджує кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня;

- здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень бюджетних коштів до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та за їх витрачанням;

- отримує звіти про використання коштів від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та аналізує ефективність використання бюджетних коштів.

Розпорядники бюджетних коштів – це бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань і здійснення видатків з бюджету.

Залежно від обсягу прав і обов'язків розпорядники коштів нижчого рівня за державним бюджетом поділяються на розпорядників коштів бюджету другого та третього рівня, а за місцевим бюджетом – третього рівня. Такі відмінності кількості категорій розпорядників бюджетних коштів за різними бюджетами залежать від кількості ланок управління.

До розпорядників бюджетних коштів другого рівня відносяться керівники бюджетних установ, які уповноважені отримувати бюджетні асигнування, брати бюджетні зобов'язання, здійснювати видатки в установах, якими вони керують, а також доводити до відома розпорядників коштів третього рівня інформацію про обсяги бюджетних асигнувань і затверджувати їх кошториси.

Розпорядники бюджетних коштів третього рівня – це бюджетні установи в особі їх керівників, які уповноважені отримувати бюджетні асигнування відповідно до кошторису, брати бюджетні зобов'язання і здійснювати видатки лише в установах, якими вони керують.

У період становлення ринкової економіки утворилося багато комерційних банків, змінилися функції Національного банку України в частині виконання Державного бюджету. У результаті цього облік і контроль за витрачанням бюджетних коштів значно погіршилися. Розпорощення бюджетних коштів на багатьох поточних рахунках, відсутність оперативної інформації на всіх рівнях виконання Державного бюджету не давали змоги ефективно маневрувати і без того обмеженими коштами. Саме цим пояснюється становлення в Україні органів Державного казначейства.

Відповідно до Тимчасової інструкції про порядок касового виконання Державного бюджету за видатками, затвердженої Головним управлінням Державного казначейства України фінансування бюджетних установ здійснюється за двома формами: за відомчою структурою та через органи Державного казначейства.

За першою формою фінансуються установи, що утримуються за рахунок місцевих бюджетів, та інші розпорядники коштів бюджету, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства фінансів України.

Головне управління Державного казначейства перераховує бюджетні кошти з єдиного казначейського рахунка на поточні рахунки головних розпорядників коштів бюджету на підставі поданого ними розподілу бюджетних коштів, який складається головним розпорядником коштів бюджету (ГРК) за встановленою формою.

Головним розпорядником коштів в уповноважених установах банків відкриваються такі поточні рахунки:

- 1) на видатки установи;

- 2) для перерахування коштів підвідомчим установам.

Перерахування бюджетних коштів з єдиного казначейського рахунка здійснюється платіжним дорученням, яке подається до уповноваженого банку у вигляді електронних розрахункових документів каналами зв'язку в міру акумуляції коштів на рахунок місцевого бюджету. Такий порядок фінансування мобілізує діяльність місцевої адміністрації і фінансової служби на своєчасне та повне виконання доходної частини бюджету, тобто видатки місцевих бюджетів знаходяться у прямій залежності від доходів.

Отримавши від уповноваженого банку виписки з єдиного казначейського рахунка, управління бухгалтерського обліку та звітності Головного управління Державного казначейства перевіряє повноту проведених платежів. Управління оперативного планування видатків відображає суму проведеного фінансування головного розпорядника коштів бюджету у картці обліку асигнувань.

Головний розпорядник коштів місцевих бюджетів здійснює надання асигнувань підвідомчим установам шляхом перерахування коштів на їх поточні рахунки в уповноважених банках. Нижчий розпорядник коштів за місцевим бюджетом не має підвідомчих установ, а тому йому в установах банків відкривається тільки поточний рахунок на видатки установи. Усім розпорядникам коштів відкривається не один, а декілька поточних рахунків на видатки установи за цільовим призначенням.

Перехід від відомчого фінансування на виконання видаткової частини бюджету, принциповою ознакою якої є здійснення видатків розпорядників бюджетних коштів шляхом оплати рахунків органами Державного казначейства, дає можливість контролювати бюджетні видатки на всіх стадіях виконання державного бюджету.

При фінансуванні розпорядників коштів через територіальні органи Державного казначейства в уповноважених установах банків закриваються поточні бюджетні рахунки.

Під реєстраційним рахунком слід розуміти рахунок, що відкритий в органах Державного казначейства розпорядникам бюджетних коштів для обліку їх видатків. Для відкриття реєстраційних рахунків у відповідних органах Державного казначейства на кожного розпорядника бюджетних коштів відкриваються особові справи. Розпорядники бюджетних коштів подають до органів Державного казначейства такі документи:

- заяву на відкриття рахунків встановленого зразка за підписом керівника установи і головного бухгалтера;

- копії установчих документів (статуту, положення), засвідчені нотаріально або вищою організацією;

- довідку про внесення установи до Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України із зазначенням ідентифікаційного коду;

- план асигнувань із загального фонду бюджету, тобто помісячний розподіл видатків, затверджених у кошторисі для загального фонду, за скороченою формою економічної класифікації, що регламентує зобов'язання, які установа бере протягом року;

- затверджений кошторис доходів і видатків;

- картку із зразками підписів осіб, яким відповідно до чинного законодавства надане право розпоряджатися рахунком і підписувати платіжні та інші розрахункові документи. У картку включається також зразок відбитка печатки, присвоєної установі;

- звіт про виконання кошторису видатків установи на дату закриття поточного рахунка в уповноваженому банку.

З органом Державного казначейства розпорядник бюджетних коштів укладає договір на відкриття та обслуговування реєстраційних рахунків. Реєстраційні рахунки відкриваються в розрізі розділів бюджетної класифікації на один бюджетний рік і щорічно поновлюються. Відкриття реєстраційних рахунків набуває чинності після письмового повідомлення про це розпорядника коштів.

При зміні юридичної адреси розпорядник бюджетних коштів повинен упродовж одного тижня

повідомити про це відповідні органи Державного казначейства. Якщо змінюється й адміністративно-територіальна підпорядкованість розпорядника бюджетних коштів, то реєстраційний рахунок в органах Державного казначейства за старим місцезнаходженням закривається. При цьому розпоряднику коштів надається виписка із особової картки, в якій фіксується інформація щодо підсумкового результату проведених бюджетною установою видатків. Виписка подається в органи Державного казначейства за новою адресою, після чого між розпорядником коштів та органом Державного казначейства укладається договір на розрахункове обслуговування.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити такі висновки. Для забезпечення своєчасного і повного надходження доходів бюджету, своєчасного асигнування заходів, передбачених в бюджеті, цільового направлення та ефективного використання коштів бюджету як у сфері матеріального виробництва, так і невиробничій сфері потрібна правильна організація обліку виконання бюджету і кошторисів бюджетних установ. До бюджетних належать організації, основна діяльність яких повністю або частково фінансується за рахунок коштів бюджету на підставі кошторису доходів і видатків. Належність організацій до бюджетних визначається їхнім статутом, установчими документами, відповідними фінансовими органами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : навч. посібн. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир : ПП «Рута», 2006. – 472 с.
2. Бюджетний кодекс від 8 липня 2010 року № 2456-VI.
3. Куценко Т.Ф. Бюджетно-податкова політика : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Т.Ф. Куценко. – К. : КНЕУ, 2002. – 256 с.
4. Ославський М. Особливості здійснення фінансового контролю в процесі виконання державного бюджету України / М. Ославський / Право України. – 2007. – № 6. – С. 57-60.
5. Ткаченко І.Т. Звітність бюджетних організацій / І.Т. Ткаченко : навч. посібник. – К. : КНЕУ, 2000. – 216 с.
6. Шара Є.Ю. Бухгалтерський облік у бюджетних установах і організаціях : навч. посібник / За ред. Є.Ю. Шара, О.М. Андрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 440 с.
7. Юрій С.І. Бюджетна система України : навч. посібник / С.І. Юрій, Й.М. Бескид. – К. : НІОС, 2000. – 396 с.